

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
2002

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α'

ΘΕΜΑ Α1

α. Γιατί η εργατική τάξη στην Ελλάδα δεν κατόρθωσε να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στις κοινωνικές εξελίξεις του τόπου έως το 1910;
Μονάδες 10

β. Ποιες είναι οι πολλαπλές συνέπειες που προέκυψαν για την Ελλάδα μετά την ενσωμάτωση των Νέων Χωρών στον εθνικό κορμό με το τέλος των Βαλκανικών πολέμων;
Μονάδες 16

ΘΕΜΑ Α2

α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα δεδομένα της **Στήλης Α** και δίπλα στο καθένα το γράμμα της **Στήλης Β** που δηλώνει τη σωστή απάντηση.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Ε.Δ.Ε.Σ.	α. Ιδρύει νεολαιίστικη οργάνωση, την Ε.Π.Ο.Ν.
2. Ε.Κ.Κ.Α.	β. Ανατινάσσει τα γραφεία της προδοτικής φασιστικής οργάνωσης Ε.Σ.Π.Ο.
3. Ε.Α.Μ.	γ. Αποτελεί ένα είδος κυβέρνησης της ελεύθερης Ελλάδας.
4. Π.Ε.Α.Ν.	δ. Ιδρύει αντάρτικο σώμα με το οποίο δρα κυρίως στην περιοχή της Γκιώνας.
	ε. Δίνει την πρώτη μάχη στα Ρυκά της Παρνασσίδας.
	στ. Συμμετέχει στην ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοποτάμου με το ένοπλο σώμα Ε.Ο.Ε.Α.

Μονάδες 8

β. Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω Συμφώνων:

- "Αντιδιεθνιστικό Σύμφωνο"
- "Σύμφωνο Μολότωφ - Ρίμπεντροπ"
- "Σύμφωνο της Άγκυρας"
- "Σοβιετοκεμαλικό Σύμφωνο Φιλίας".

Μονάδες 16

ΘΕΜΑ Β1

Με βάση το κείμενο που σας δίνεται και τις ιστορικές σας γνώσεις να κρίνετε την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του Ελευθερίου Βενιζέλου κατά τα έτη 1928-1932.

"Αλλά θα στηρίξωμεν ακόμη αποτελεσματικώτερον το κοινωνικόν καθεστώς δια της επιβαλλομένης αμέσου και ριζικής μεταρρυθμίσεως του εκπαιδευτικού μας συστήματος, εφόσον εκατοντάδες σχολείων της κλασσικής λεγομένης εκπαιδύσεως εξακολουθούν να εξαπολύουν κατ' έτος χιλιάδας νέων ατελέστατα συνήθως μορφωμένων, ανικάνων ουσιαστικώς διά

κάθε παραγωγικήν εργασίαν, το μέλλον μας δε δεν ημπορεί παρά να είναι σκοτεινόν και το κράτος εργάζεται προφανώς δια να παρασκευάση τον μέλλοντα στρατόν της κοινωνικής ανατροπής. Είμαι βέβαια θιασώτης της κλασσικής εκπαίδευσως αλλά δι' ελαχίστην αναλογίαν της σπουδαζούσης νεολαίας, δια τους ολίγους εκλεκτούς, οι οποίοι θα αποτελέσουν την ηγεσίαν της αύριον. Εις τους εκλεκτούς τούτους κατατάσσω όλους εκείνους, οίτινες προερχόμενοι έστω εκ των κατωτέρων στρωμάτων θα ηρίστευον εις το δημοτικόν σχολείον και εις τους οποίους, εφ' όσον είναι άποροι, το κράτος θα έδιδεν υποτροφίας δια να συνεχίσουν την περαιτέρω μόρφωσίν των. Δια τους πολλούς, τους φοιτώντας εις τα σχολεία της Μ.Εκπαίδευσως, η κλασσική λεγομένη εκπαίδευσις είναι στείρα απολύτως και άγονος.

Αλλά και το δημοτικόν σχολείον, το οποίον μορφούμενον εις σχολείον εργασίας πρέπει σοβαρώς να μεριμνήσωμεν, όπως καταστή γενικώς εξατάξιον, με την ευχήν όπως βραδύτερον γίνη και επτατάξιον, δεν αντιλαμβάνομαι ως σχολείον γενικής μόνον μορφώσεως.

Πιστεύω ότι κατά τα τελευταία έτη της εν αυτώ φοιτήσεως δυνάμεθα κυρίως εις τα σχολεία των γεωργικών περιφερειών να μεταδώσωμεν εις τους μαθητάς ποσόν πρακτικών γεωργικών γνώσεων, αι οποίαι θα τους καταστήσουν ικανωτέρους εις την καλλιέργειαν της γης και εάν ακόμη δεν έχουν τα μέσα ή την ευκαιρίαν να συμπληρώσουν την γεωργικήν των μόρφωσιν δια της φοιτήσεως εις πρακτικόν γεωργικόν σχολείον. Εννοείται άλλως τε ότι δεν θίγω παρά εις γενικωτάτας μόνον γραμμάς το πρόβλημα το κατ' εξοχήν πολύπλοκον και δυσχερές".

Τάσου Μιχαλακέα, *Ιστορική σύνθεσις*, σ.630-631.

Μονάδες 25

ΘΕΜΑ Β2

Μελετώντας την πηγή που σας δίνεται και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να περιγράψετε τις οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονται οι Έλληνες αστοί κατά το 19^ο αιώνα.

"Το ζήτημα όμως που ενδιαφέρει περισσότερο εδώ είναι τα αποτελέσματα της μεταπρατικής ιδεολογίας. Γιατί οι μικρόπνοες οικονομικές δραστηριότητες του καθενός αστού ατομικά, στηριγμένες στην αποφυγή κάθε κινδύνου και στην επιδίωξη υψηλού και γρήγορου κέρδους καθόριζαν και τα όρια της συλλογικής πρακτικής της τάξης του, όρια οικονομικά και πολιτικά. Σε αντίθεση με τους δυτικούς συναδέλφους τους οι έλληνες αστοί είχαν διαστρεβλωμένη αντίληψη πολλών βασικών αναγκών του καπιταλισμού, όπως είναι π.χ. οι ανάγκες για προστατευτισμό ή για μια αναπτυγμένη εσωτερική αγορά. Αντιλαμβάνονταν τους δασμούς σαν μέσο για ν' αυξήσουν όχι την ανταγωνιστικότητά τους αλλά τις τιμές τους και το βραχυπρόθεσμο κέρδος... Γιατί άραγε (η αστική τάξη) θα επιχειρούσε να κυριαρχήσει στην πολιτική; Για ατομικά προνόμια που μπορούσαν ν' αποκτήσουν με τη δωροδοκία και την πατρωνεία; Τι αξία θα είχε μια μακρόχρονη πολιτική κυριαρχία για άτομα που ο ορίζοντας των προβλέψεών τους έφθανε μόνο λίγους μήνες πιο πέρα και η μεγαλύτερη φιλοδοξία τους ήταν να πετύχουν απόσβεση του κεφαλαίου τους σ' ένα ή δύο χρόνια; Ποιοι πόροι θα τροφοδοτούσαν την κεφαλαιική σώρευση, αφού οι πρωταρχικές φροντίδες του μεγαλοαστού ήταν, όχι μόνο τότε αλλά και στην Ελλάδα του 20ου αιώνα, να αποταμιεύει ή και να επενδύει ένα μέρος του πλούτου του στο εξωτερικό, ν' αγοράζει σπίτια και ν' αποθησαυρίζει χρυσές λίρες;"

Γ. Δερτιλή, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση (1880-1909)*, σ.95-96.

Μονάδες 25

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

- α. σελ. 14 – 16 : Η εργατική τάξη, έως το 1910, δεν κατόρθωσε ... βιομηχανικής υπανάπτυξης του τόπου .
- β. σελ. 48 – 49 : Με τους βαλκανικούς πολέμους η επιφάνεια ... μια μελλοντική ανάπτυξη.

ΘΕΜΑ Α2

α.

1. Ε.Δ.Ε.Σ : στ
2. Ε.ΚΚΑ : δ
3. ΕΑΜ : α
4. ΠΕΑΝ : β

β.

Αντιδιεθνιστικό σύμφωνο : σελ. 236 : Η Γερμανία και η Ιταλία ... φασιστικών καθεστώτων (ή ... γίνεται καθαρά προκλητική).

Σύμφωνο Μολότωφ – Ρίμπεντροπ : σελ. 238 : Ο Χίτλερ για να αποφύγει σε περίπτωση πολέμου ... Εσθονία – Λετονία).

Σύμφωνο της Άγκυρας : σελ. 96 – 97 : Η Γαλλία για να διασφαλίσει τα οικονομικά της συμφέροντα ... αναδιοργάνωση της τουρκικής αστυνομίας.

Σοβιετοκεμαλικό Σύμφωνο Φιλίας : σελ. 97 – 98 : Μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και του καθεστώτος ... προς την κεμαλική Τουρκία.

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Στο συγκεκριμένο κείμενο (πηγή σχολικού βιβλίου σελ. 206) ο Ελ. Βενιζέλος διατυπώνει τις απόψεις του για το εκπαιδευτικό πρόβλημα της Ελλάδας δίνοντας με σαφήνεια τους στόχους της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και τις προτάσεις του για τη λήψη σχετικών μέτρων.

Η αποτελεσματική στήριξη του κοινωνικού καθεστώτος σύμφωνα με τον πολιτικό θα επέλθει με την άμεση και ριζική αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος, που θα προετοιμάζει νέους μορφωμένους και ικανούς για παραγωγική εργασία προκειμένου το κράτος να γνωρίσει την πρόοδο και την ανάπτυξη. Παράλληλα θα αποφευχθεί η παραγωγή ανίκανων και αντιπαραγωγικών νέων, οι οποίοι θα παρασιτούν σε βάρος του κράτους και θα συνιστούν αποσταθεροποιητικό παράγοντα που θα απειλεί με κοινωνική ανατροπή.

Προτεινόμενα μέτρα :

- **κλασική εκπαίδευση** : ο Βενιζέλος υποστηρίζει ότι πρέπει να περιορίζεται σε ελάχιστους νέους, οι οποίοι θα αποτελέσουν την αυριανή ηγεσία. Αυτοί θα επιλέγονται με βάση τις άριστες επιδόσεις τους στο δημοτικό, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κοινωνική προέλευση και η οικονομική κατάσταση, καθώς οι άποροι θα πριμοδοτούνται με υποτροφίες για την περάτωση των σπουδών τους. Εξαιρείται από την κλασική εκπαίδευση η πλειονότητα των μαθητών που δεν πληρούν τις σχετικές πνευματικές προϋποθέσεις.

- **δημοτικό σχολείο** : πρέπει να είναι σχολείο γενικής μορφώσεως και συνάμα σχολείο εργασίας. Ο χρόνος φοίτησης πρέπει να αυξηθεί (από τα τέσσερα) στα έξι χρόνια (εξατάξιο σχολείο) με απώτερο στόχο την καθιέρωση της υποχρεωτικής επταετούς φοίτησης (επτατάξιο σχολείο).
- **σχολεία γεωργικών περιφερειών** : προτείνει να μεταδίδονται στα τελευταία έτη και πρακτικές γεωργικές γνώσεις. Στόχος είναι να οι μαθητές να καταστούν ικανότεροι *εις την καλλιέργειαν της γης* και να συμπληρώσουν την αγροτική τους μόρφωση (σε περίπτωση που αδυνατούν να παρακολουθήσουν **πρακτικό γεωργικό σχολείο**).

Σε γενικές γραμμές το πρόγραμμα του Βενιζέλου για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες της χώρας με σαφή έμφαση στην ενίσχυση της αγροτικής οικονομίας.

Στην πράξη, κατά την περίοδο 1928 – 1932, η κυβέρνηση Ελ. Βενιζέλου επιτέλεσε αξιόλογο έργο στην παιδεία πραγματοποιώντας τομή με κύριους άξονες την ανάπτυξη των τεχνικών και επαγγελματικών σχολών και την βελτίωση των συνθηκών παροχής της παιδείας. Η υποχρεωτική εκπαίδευση από τετραετής γίνεται εξαετής, εισάγεται για πρώτη φορά η διδασκαλία της δημοτικής γλώσσας στα γυμνάσια και ιδρύονται 3.000 περίπου νέα σχολεία. Η συμβολή των υπουργών παιδείας της τετραετίας αυτής Κωνσταντίνου Γόντικα και Γεωργίου Παπανδρέου υπήρξε πολύ σημαντική.

ΘΕΜΑ Β2

Η Ελλάδα κατά το 19^ο αιώνα παρέμενε χώρα αγροτική (η οικονομία της δηλαδή διακρινόταν από έναν έντονο μεταπρατικό χαρακτήρα, όπου κυριαρχούσαν οι προκαπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής) με διογκωμένο τον τριτογενή τομέα της οικονομίας και με έναν τεράστιο κρατικό μηχανισμό.

Μέχρι το 1880 δεν είχε γίνει καμιά προσπάθεια για ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα (βιομηχανία). Τόσο οι έλληνες αστοί των παροικιών όσο και οι εγχώριοι αστοί απέφευγαν τις επενδύσεις στον παραγωγικό τομέα της βιομηχανίας, ο οποίος απαιτεί

- μακροχρόνιους σχεδιασμούς και
- δημιουργία κατάλληλης υποδομής.

Οι αστοί αρκέστηκαν στη χρηματοδότηση του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου και σε άλλες κερδοσκοπικές και χρηματιστικές επιχειρήσεις (τοκογλυφία, μεταλλεία κ.α.) που εξασφάλιζαν εύκολο και γρήγορο κέρδος. *Γενικά, οι οικονομικές δραστηριότητες των αστών χαρακτηρίζονται μικρόπνοες μια και βασικός στόχος είναι η επιδίωξη του υψηλού και γρήγορου κέρδους σε συνδυασμό με την αποφυγή κάθε επιχειρηματικού κινδύνου.*

Οι αστοί είχαν την τάση να αποφεύγουν την κατάσταση μακροπρόθεσμων οικονομικών σχεδιασμών (ο ορίζοντας των προβλέψεών τους έφτανε μόνο λίγους μήνες πιο πέρα με βασική φιλοδοξία την απόσβεση του κεφαλαίου σε ένα ή δύο χρόνια) με αποτέλεσμα να είναι αδύνατη η κεφαλαϊκή συσσώρευση που απαιτείται στο δευτερογενή τομέα. Στον τομέα όμως των βιομηχανικών επενδύσεων κυριαρχεί συνήθως η μακροχρόνια απόσβεση των κεφαλαίων, τα κέρδη δεν είναι άμεσα και εντυπωσιακά, ενώ ο κίνδυνος αποτυχίας μεγαλύτερος. Αλλά και τα κέρδη από τις επιχειρήσεις αυτές σπάνια τα επανεπένδυαν σε παραγωγικούς τομείς.

Αν δεν τα εξήγαγαν στο εξωτερικό για να τα τοποθετήσουν σε ξένες αγορές ή τράπεζες (κυρίως οι αστοί των παροικιών), τα διέθεταν για αγορά ή κατασκευή αστικών ακινήτων, τα αποταμίευαν ή τα αποθησαύριζαν σε χρυσές λίρες. Επιπλέον οι αστοί της διασποράς αγόραζαν τσιφλίκια στη Θεσσαλία. Δεν είχαν όμως οι ίδιοι την επίβλεψη των γαιοκτησιών τους - αφού δεν διέμεναν σ' αυτές -, ένα μεγάλο μέρος των κερδών τους το καταλάωναν έξω από τη Θεσσαλία και πολλά τσιφλίκια παρέμεναν ακαλλιέργητα.

Άμεση συνέπεια της οικονομικής συμπεριφοράς των αστών ήταν η καχεξία της βιομηχανικής παραγωγής (αλλά και της αγροτικής) στην οποία συνέβαλε και η έλλειψη δασμολογικού προστατευτισμού των ελληνικών προϊόντων που μείωνε την ανταγωνιστικότητά τους. Η πορεία λοιπόν της ελληνικής οικονομίας δεν βρίσκεται σ' ένα στάδιο ανάπτυξης ανάλογο με εκείνο των εκβιομηχανισμένων καπιταλιστικών χωρών της Δυτικής Ευρώπης. *Οι Έλληνες αστοί – σε αντίθεση με τους δυτικούς συναδέλφους τους – αδυνατούν να συνειδητοποιήσουν βασικές ανάγκες του καπιταλισμού (προστατευτισμός, αναπτυγμένη εσωτερική αγορά) με αποτέλεσμα να θεωρούν τους δασμούς σαν μέσο αύξησης των τιμών και του βραχυπρόθεσμου κέρδους τους, αδιαφορώντας για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους.*

Καταληκτικά, οι οικονομικές δραστηριότητες της αστικής τάξης έχουν άμεση σχέση με το ρόλο της στην πολιτική ζωή εκείνη την περίοδο. Η άμεση συνεργασία της με τους γαιοκτήμονες (οι χρηματιστικές δραστηριότητες των οποίων χρησίμευαν στη χρηματοδότηση της μεταπρατικής δραστηριότητας των αστών) είχε ως αποτέλεσμα η ελληνική αστική τάξη να μην αποκτήσει ταξική συνείδηση αφενός και αφετέρου να μην ενδιαφέρεται να αποκτήσει πολιτική κυριαρχία. Εξάλλου, ήταν δυνατόν να εξασφαλίσει *ατομικά προνόμια με δωροδοκία και πατρωνεία* γι' αυτό και έδειξε ανοχή στην τάση που είχε η παλιά ολιγαρχία να ελέγχει και να μονοπωλεί τον κρατικό μηχανισμό.

Σχετικά χωρία σχολικού βιβλίου :

σελ. 7 – 8 : Η πορεία της ελληνική κοινωνίας ... μείωνε την ανταγωνιστικότητά τους.

σελ. 10 : Το ίδιο συνέβαινε και με τους Έλληνες ... τομέα της παραγωγής.

Προαιρετικά :

σελ. 10 – 11 : Συμπερασματικά η Ελλάδα ... για να βγει από την υπανάπτυξη.